

Medresetüzzehra

Perspektifi:

Bilim ve Din

Caner Kutlu

Bilim, zihinde soru ve cevaplarla kurulan bir makinenin işletilmesinden ibarettir. O halde soru ile başlamak gerekir. Şöyle ki: Medresenin amacı bilimi yalnızca dinde kullanacak kadar kullanmak mıdır?

Kurtuba'da, örneğin, Matematik ve Astronomi yalnızca namaz vakitlerinin tespiti düzeyinde miydi?

Diğer taraftan, üniversite demek, dinin dışlanması mı demektir? Newton'un karşı olduğu 'trinity koleji'nin teslis inancı mı, yoksa bunun bilimden ayrı düşünüleceği kaygısı mıdır?

Katolik Engizisyon Galileo'dan dünyanın güneş etrafında döndüğü fikrini reddetmesini istemişti. Galileo "yine de dönüyor" demişti. Bir asır sonra Protestan reformcu Martin Luther aynı senaryoyla karşılaştı. Bu ikisi de Roma otoritesine doğrudan karşı çıkışı temsil ediyordu; muhafazakâr, bilim-dışı Katolik dogmaya karşı entelektüel düşüncenin kapılarını açıyordu.

Martin Luther zafer alayının bir parçası olarak Worms'a geldi. İmparator ve kilise yetkilileri, tezlerini geri almasını bekliyorlardı. Luther'ın kitapları masaya yerleştirildi. Ardından bunların eserleri olup olmadığı ve herhangi birini geri almak isteyip istemediği soruldu. Luther yanıtını gözden geçirme zamanı istedi ve ertesi gün ünlü konuşması ile yanıtladı:

"Papa ve meclis yetkisini kabul etmiyorum, vicdanım Tanrının Sözü'nün esiridir. Ben vicdanımın söylediği hiçbir şeyi geri almayacağım. Burada du-

Medresetüz-
zehra'nın bir
neticesi de yeni
bir Kuran tefsiri
yazılmasıdır.
Belki ihtisaslaşma
bu da göz
önüne alınarak
yapılacaktır.
Her bir fennin
mütahassısları
olarak.

ruyorum, aksini yapamam, Allah'ım bana yardım et, Amin!"

Aydınlanma ile gelişen universal "karşı çıkış" ancak 1992'de Roma Katolik Kilisesi'nin Galileo'nun haklı olduğunu resmen kabul etmesiyle zafelerini ilan edebildi.

O halde Medresetüzzehra, klasik medrese ile universal darülfünûn arasında, ihtisaslaşmayı nasıl sağlayacak?

Başta medresede ilmî istibdat olmayacak, yani her soru sorulabilecek, bundan dolayı bir soru sorulmayacak. Üniversite fikri ise; Avrupalılar bu sistemi Endülüs'ten aldığına göre Endülüs sistemi nedir? Medresetüzzehra nasıl bir bağ kuracak?

Şunu başta söylemek gerek: Medresetüzzehra'yı modernizm düşüncesini İslamî düşünceye entegre etmek olarak görmek bir hatadır. Çünkü Müslüman bilim geleneği Batı'dakine benzemez; İslamiyet de Roma felsefesine (dolayısıyla Hıristiyan dogmalarına) karşılık gelmez. Bediüzzaman'ın yeni fen ve felsefeyi dini ilimlerle birleştirme hedefi modernizme ve diğer taraftaki dini bağnazlığa alternatif bir yeni yol açmaktı. Bunu yıllar sonra Kastamonu'da bulunduğu dönemde kendine gelen lise talebelerinin diliyle de söylemişti. Muallimleri değil, fenleri dinlemelerini, her bir fennin kendi diliyle Allah'ı tanıttığını hatırlatacağıdır. Bunun için bilimsel sonuçlara «veri olarak» kapılar sonuna kadar açıktır. İlgili bütün çalışmalar ve ulaşılan sonuçlar kullanılabilir.

Medresetüzzehra'nın bir neticesi de yeni bir Kuran tefsiri yazılmasıdır. Belki ihtisaslaşma bu da göz önüne alınarak yapılacaktır. Her bir fennin mütahassısları olarak.

Özel anlamda, Risale-i Nur talebelerinin entelektüel düzeylerini tamamlayacak ve Bediüzzaman'ın kendi çalışmaları ardından talebelerine bıraktığı vazifeleri tekmi edecek olan bir Medresetüzzehra olacaktır. Münazarat'ın sonunda hayalen görülen genç medrese talebesinin şiirsel bir hasretle tarifi bu hikâyenin sonunu görüyordu. Bu genç bir zamanlar ilim için yollara düşen, mekanlar içinde tarihi olgunluğunu tamamlayan Molla Said'in de bir hatırasıdır. Van ve Bitlis, Kubbe-i Hasiye, her Risale talebesi için, bu anlamıyla Eski Said'e bir sıla-i rahimdir, Said Nursi'nin "mağara" sıdır.

Bilgilerin birleşmesi, havuz, felsefe ve felsefeci, ittihad ittifak meseleleri...

Felsefe öğrenmek yerine felsefeci öğrenmek sorununu çözmek Müslüman entelektüeli için bir büyük çalışma gerektirir. Felsefeci tilmizi olmak yerine Kur'an talebesi olmak; ancak ikisini de mezcedebilmek. Nietzsche'yi parlatacağına Ömer Hayyam'ı parlatmak ancak iman dersinde ikisini de entelektüel eleştiri ile birlikte "bilgi" olarak kullanabilmek.

Felsefecilerin yargıları ile imana ulaşmayı istemek tek başına sorunludur. Felsefe yapmak için bir okul gerekir. Mesela İbn-i Sina ve Farabi, Aristo okuluna "girmişler"di. Haşır meselesini ya da kader konusunu Aristo akıyla imana getirmeye çalışmışlardı. Nihayette başarısız olmuşlar ve bunu

itiraf etmişlerdi. Felsefecilerin yolundan yürümek şeklinde imanı en nihayet adi bir mümin derecesine gelmişti. Burada geleceğe yansıyan, imanın aklın dışına atılması olmuştu. İbn-i Arabî'nin Fahreddin Razi'ye: "Allah'ı bilmek zatını bilmenin gayridir" demesi ile Bediüzzaman'ın: 'Allah vardır birdir, kainat onun mülküdür' deyip diğer işleri ve sıfatları sebeplere ve tabiata taksim etmenin taklidî bir iman yani cahil imanı olduğunu söylemesi sonunda çakışır. Halbuki akıl için (entelektüel) iman her şeyde ve her yerde ve her anda üzerinde düşünülecek bir tahkik gerektirir. Bunu gerçekleştirecek olan Bediüzzaman'a göre "beyanın felsefesi" dir. Burada beyanın felsefesini verecek günümüzde bir okul vardır. Medresetüzzehra, yani Bediüzzaman akli ve düşüncesi... Bediüzzaman entelektüel, Kuran'ın sonsuz ve soyut bir ispat okyanusunda, imanı bitmez tükenmez bir hazine olarak buluyor.

Örneğin: İbn-i Sina ve Farabi gibi medeniyet dahilerinin iman noktasında sorun yaşamalarının getirdiği düğümü Bediüzzaman "mana-i harfi ve mana-i ismi yaklaşımı" ile çözüyor. Uzak ve yakın bakış, birinin diğerini göstermesi... Eşyanın içindeki ile ötesindeki açılması... Aklın yanına diğer duygu ve latifelerin de sağlıklı bir şekilde katılması... Yani doğru bir nazar... ve arı bir niyet. Entelektüelin gücünü şöyle ifade ediyor:

"Ve keza insanın elindeki ihtiyar pek dardır. Havâssının en geniş hayal olduğu halde, o hayal akıl ve aklın semerelerini ihata edemez."

Bediüzzaman'ın entelektüel yaklaşımını tam olarak bulabilmek için hayatının bütününe ortaya koymak gerekir. Her bir dönemi tam hayatı oluşturan birer tamamlanmış parçalar olarak, kısaca Medresetüzzehra ideali olarak görülen entelektüelini üretecektir:

"Bir fende veyahut kısasta, bir adam esaslarını ve ruh ve ukdelerini ahzederek müddeasını ona bina ederse, o fende hazakat ve maharetini gösterir."

Bediüzzaman kendisini İmam-ı Âzam, İmam-ı Gazali gibi bir imam olarak tanımlar. İmam demek, sistematik bir düşünce demektir. Örneğin İmam-ı Âzam böyledir ki amelî bir mezhep kurmuştur bu akıl... Dolayısıyla onun entelektüel sistemini benimsemekle bütüncül bir İslâm amelîyesi, hayatı bu sistem üzerinde farklı aşamalarda bulunabilir. Bu yüzden Hanefî ya da Şafî ya da diğer mezheplerden birini takip eden kişi, diğerine pek gereksinim duymaz, zorunlu haller dışında diğer mezhebi nadiren uygular. Bediüzzaman düşüncesi de her noktaya ulaşabilecek bir akli üretebilecek bir sistemdir. Talebe denilen muhataplar kendi malı gibi gördüğü eserleri bu düşünme sistemi içinde ele alır, inceler, çalıştırır, uygular ve geliştirir. İmam-ı Âzam örneğinde olduğu gibi, İmam-ı Yusuf ve İmam-ı Muhammed pozisyonunda, entelektüel sistemi daha da ileriye taşıyan talebeler o sistemin de bir başarısıdır. Bediüzzaman da talebelerini bu yola bırakmış, onlara şerh, izah, ispat, haşiye, tekmil, terkîp, neşir gibi vazifeleri açık hedefler olarak belirlemiştir. Sistemin farklı yetenekleri gerektiren farklı unsurlarının yeşermesini, yeteneklerin yükselmesiyle birlikte sağlamayı istemiştir. Bu durumda, Bediüzzaman da bir ders arkadaşı, zeki bir muhatap ve üstad olarak, tıpkı selefleri olan imamlar gibi, bir "ilk ateş"i yakmıştır.

Bediüzzaman'ın entelektüel yaklaşımını tam olarak bulabilmek için hayatının bütününe ortaya koymak gerekir. Her bir dönemi tam hayatı oluşturan birer tamamlanmış parçalar olarak, kısaca Medresetüzzehra ideali olarak görülen entelektüelini üretecektir:

Bediüzzaman'ın
imana ulaştırın
aynelyakîn ve
hatta bazen
hakkalyakîn
derecesindeki
ilmelyakîn
"marifetullah"
eğitimi, bu
Dünya'nın
ötesinde
yükseltmiş "akıl
evrenselliği"
olarak devam
eden bir içeriği
nihayetine
taşıyabiliyor.

Bir okulu olmayan entelektüel ve medeniyet tasavvuru düşünülemez. Aristo'dan Eflatun'a ya da İslâm tarihinde Kurtuba'dan, Nizamiye Medreselerinden, İmam-ı Âzam'ın kurduğu mezhebe kadar, medeniyet tasavvuru ortaya koyan birikimlerin hepsinde bir okul vardır. Bediüzzaman'ın ortaya koyduğu medeniyet tasavvurunun okulu Medresetüzzehra'dır.

Bediüzzaman sürgünler sebebiyle gittiği Anadolu memleketlerinde pek çok "zekâ tarlaları" bulmuş, keşfetmiş ve geliştirmiştir. Medresetüzzehra bütün Anadolu ve hatta Dünya yüzeyi olmuştur. Örneğin, Selanik'ten bir Mehmet Kayalar çıkmıştır. Hulusi Yahyagil, Hüsrev Altunbaşak, Mustafa Sungur, Abdülkadir Badıllı ve elbette Zübeyir Gündüzalp.

Felsefe okulunu yeni medeniyet okuluna dönüştüren Medresetüzzehra'da Sokrates'in savunması ile Mehmet Kayalar'ın savunması arasındaki paralellikler dikkat çekicidir.

Bediüzzaman'ın imana ulaştırın aynelyakîn ve hatta bazen hakkalyakîn derecesindeki ilmelyakîn "marifetullah" eğitimi, bu Dünya'nın ötesinde yükseltmiş "akıl evrenselliği" olarak devam eden bir içeriği nihayetine taşıyabiliyor. Nahiv ve sarf ilmiyle meşgul talebenin Münker ve Nekir'e verdiği cevaplara benzer Nur talebelerinin de aldığı iman ilmi üslubuyla cevaplar verebilmeleri ölüm ve berzahı ve ispatın ulaşabildiği her soruya ulaşabilecek bir yakın uzayı ürettiğini gösteriyor. Talebe olmak burada sonu olmayan bir sürece, doğrusu sonsuz bir "varoluşa" (hayata) imkân verecektir. Bu da "ebedî hayat" için Rahmân'a bir dua hükmüne geçecektir.

Teknoloji adamı, bilim adamı...

Teknoloji adamları ulaşılabilir ve pratisyen olduklarında anlaşılabilir oluyorlar. Bilim adamı daha uzak ve teorisyen olduğundan soğuk ve dili soyuttur.

Teknolojiyi reddetmek ya da teknolojik aletleri kullanmak veya üretmekteki tercihler bilimi red ya da üretmek noktasındaki tercihleri ne kadar belirler? Örneğin bazı teknolojik yenilikleri reddetmek ya da kullanmamak bilimi de red anlamına mı gelir? Ya da nereye kadar aynı anlamı içerir, neresinden sonra işler değişir?

Teknoloji, ilerlemedeki hızıyla orantılı reddedilmesi ve eleştirisi daha kolay ve açık bir alandır. Bilimse ilerlemedeki görece yavaşlığı oranında eleştiriye aynı oranda popüler bir alan açamaz ve bu yüzden toplumsallaşması nisbeten geç ve zordur.

Teknolojinin, son yüzyıldaki hızlı ilerleyişi soyut alana geçişin rahatlaması ve günlük hayata taşınması ile olmuştur. Batı'da sihirbazlık olarak yaygınlaşan teknoloji üretme merakı, insanları şaşırtarak popülerleşmeyi başarmıştır. Örneğin; sinema bir beyaz perdenin büyüsunü taşımak suretiyle insanların zihinlerinde de hareket kazanmıştır. Soyutun sihirle birlikte düşünülmesi ile; sözün büyü, görüntünün büyü, sayıların büyü, güzelliğin büyü gibi somutun içinden çıkarılan soyut, tekrar somut bir vücut beklenenin çok üzerinde bir biçim bularak gerçeğin büyüüne girmiştir.

Bugünkü teknoloji Edison'un ve Tesla'nın olduğu gibi sihirle gündelik gerçeklik arasında kurulan yeni ilişkilerde doğmuştur. Bediüzzaman'ın elektrige önemli bir yer vermesi, bir anlamda büyüden gündelik gerçekliğe bir araç görmesi bu noktada ilginç bir karşılık olarak görülmelidir.

“Bir hârika şehirde milyonlar elektrik lâmbaları hareket ederek her yeri gezerler, yanmak maddeleri tükenmiyor bir tarzdaki elektrik lâmbaları ve fabrikası, şeksiz, bedahetle elektrige idare eden ve seyyar lâmbaları yapan ve fabrikayı kuran ve işial maddelerini getiren bir mu'cizekâr ustayı ve fevkalâde kudretli bir elektrigeyi hayretler ve tebriklerle tanıttırır, yaşasınlar ile sevdire. Aynen öyle de, bu âlem şehrinde dünya sarayının damındaki yıldız lâmbaları, bir kısmı -kozmoğrafyanın dediğine bakılsa- küre-i arzdan bin defa büyük ve top güllsinden yetmiş defa sür'atli hareket ettikleri halde, intizamını bozmuyor, birbirine çarpıyor, sönmüyor, yanmak maddeleri tükenmiyor.”

“İlem Eyyühel-Aziz!

Vücut nev'inde tezahüm yoktur. Yani, pek çok âlemler, haller, vücut sahnesinde içtima eder, birleşirler. Meselâ: Gece zamanı duvarları camdan olan ve elektrik yanan bir odaya girdiğin vakit, âlem-i misale bir pencere hükmünde olan camlarda pek çok menzilleri, odaları göreceksin.

Sâniyen: Odada otururken, kemal-i sühuletle o misalî odalarda her çeşit tebdil, tağyir, tasarruf edebilirsin.

Sâlisen: Odadaki elektrik, elektrik misallerinin en uzağına en yakındır. Çünkü o misalî misallerin kayyumu odur.

Râbian: Bu maddî vücudun bir habbesi, bir parçası, o misalî vücudun bir âlemini içine alabilir. Bu dört hüküm, Vâcib ile âlem-i mümkinat arasında da caridir. Çünkü mümkinatın vücudu, Vâcib'in nurundan bir gölge olduğu cihetle vehmî bir mertebededir. Vâcib'in emriyle vücut-u hariciyeye girer. Sabit ve müstekar kalır. Demek mümkinatın vücudu bizzât hakikî bir vücut-u haricî olmadığı gibi, vehmî veya zâil bir zıll de değildir. Ancak, Vâcib-ül Vücut'un icadıyla bir vücuddur.» (Mesnevi-i Nuriye)

Maddenin içindeki akışın yani nuraniyetin işleyişi ile somutun içindeki tükenmez bir soyutun varlığı yani reelin altındaki büyük misalî okyanusun yürdürüldüğü elektrik sayesinde keşfedilebilmiştir. Bu maddenin temelinin açılmaya başlanması ile soyutun somutu işleme ile somutun da yeni bir anlam ve işlev kazanması olarak insanlığın medeniyet sahasında müthiş bir atlayışını netice vermiştir. Buradaki keşfin bir büyü ve sihirbazlık neticesi olmadığı, Risale-i Nur'un da bu yöntemi kullanarak bir anlam okyanusunu her bir insana açacak bir somut üzerindeki çalışma olarak görülmesi gerektiği vurgulanabilir. Yani, yeni teknolojik yaklaşım ve üretim Risale-i Nur'un keşfi olan dil ile uyumu sayesinde bir anlam kazanacak, “nazm-ı maani” (anlam dizimi) gerçek kimliğini bulacaktır. Bediüzzaman bununla ilgili şu eleştiriyi yapıyor:

“Efkâr-ı hâzırada cehl-i basiti cehl-i mürekkebe kalbeden en mühim sebep; meçhul bir şeye parlak bir isim takmakla anladım zannetmek ve meç-

*Bugünkü teknoloji
Edison'un ve
Tesla'nın olduğu
gibi sihirle
gündelik gerçeklik
arasında kurulan
yeni ilişkilerde
doğmuştur.*

İslâm medeniyeti;
teknolojiyi
alabildiğine
özgürleştiren
ve bilimi tabiatı
pervasızca yok
edebilen bir şekilde
dönüştürmeye
karşı bir çözüm
bulacaktır.
Medenî bir
müminin
fütursuzca tabiatı
bozarak teknolojik
bir gösteriyi
gerçekleştirmesi
düşünülemez.

hul şeyleri ona irca' ile, izah ettim zannetmektir. Halbuki tarif, ya hadd ya resim ile olur. Yoksa vâzı cahil ve müsemmaya mümas olan vechi muzlim ve göze çarpan vechi şeffaf bir ism-i camid ile olmaz. Manyetizma, telepati, kuvve-i mîknatîsiye gibi..." (Sünühat)

Buna karşılık Bediüzzaman şöyle bir açılımla elektriği kendi entelektüeli ile bağlıyor:

Meselâ, *زَيْتُونَةٌ لَا شَرْفِيَّةَ وَلَا عَرَبِيَّةَ* cümlesi der: "Nasıl ki elektriğin kıymetdar metayı, ne şarktan ne de garbdan celbedilmiş bir mal değildir. Belki yukarıda, cevvi-i havada rahmet hazinesinden, semavat tarafından iniyor. Her yerin malıdır. Başka yerden aramağa lüzum yoktur." der. Öyle de manevî bir elektrik olan Resail-in Nur dahi ne şarkın malûmatından, ulûmundan ve ne de garbın felsefe ve fûnunundan gelmiş bir mal ve onlardan iktibas edilmiş bir nur değildir. Belki semavî olan Kur'an'ın, şark ve garbın fevkindeki yüksek mertebe-i arşîsinden iktibas edilmiştir.

Hem meselâ *يَكَادُ زَيْتُهَا يَضِيءُ وَكُلُّهَا تَمْسَسُهُ نَارٌ* cümlesi, mana-yı remziyle diyor ki: "On üçüncü ve on dördüncü asırda semavî lâmbalar ateşsiz yanarlar, ateş dokunmadan parlarlar. Onun zamanı yakındır, Yani bin iki yüz seksen (1280) tarihine yakındır. İşte bu cümle ile nasıl ki elektriğin hilaf-ı âdet keyfiyetini ve geleceğini remzen beyan eder. Aynen öyle de: Manevî bir elektrik olan Resail-in Nur dahi gayet yüksek ve derin bir ilim olduğu halde, külfet-i tahsile ve derse çalışmağa ve başka üstadlardan taallüm edilmeğe ve müderrisinin ağzından iktibas olmağa muhtaç olmadan herkes derecesine göre o ulûm-u âliyeyi, meşakkat ateşine lüzum kalmadan anlayabilir, kendi kendine istifade eder, muhakkık bir âlim olabilir. Hem işaret eder ki; Resail-in Nur müellifi dahi ateşsiz yanar, tahsil için külfet ve ders meşakkatine muhtaç olmadan kendi kendine nurlanır, âlim olur." (Şualar)

İslâm medeniyeti; teknolojiyi alabildiğine özgürleştiren ve bilimi tabiatı pervasızca yok edebilen bir şekilde dönüştürmeye karşı bir çözüm bulacaktır. Medenî bir müminin fütursuzca tabiatı bozarak teknolojik bir gösteriyi gerçekleştirmesi düşünülemez. Eğer yapabiliyorsa iki sebebi olabilir: İman zaafiyeti ile ortaya çıkan insan zaafiyeti veya medeniyetten uzaklaşmakla ortaya çıkan vahşiliğin vücut bulması... İslâm medeniyeti teknoloji ve mahkumu olmuş bilimin (bilim şu halde kendi doğurduğu bir canavara mahkum olmuş durumdadır, ki bu yeni bir engizisyonundur) tabiatı ve insana verdiği zararın önüne geçebilecek yegane yaklaşımı verebilir.

Batı'nın endüstri medeniyetini doğru ve sağlıklı yerine yerleştirecek olan İslam'ın medeniyet anlayışı olacaktır.

Sanata (popüler alanı olarak; sanâyi ve teknolojiye) "üstten bakış" olan Bediüzzaman'ın entelektüeli, "hasbunallahu ve nimel vekil" ayetinin dürbünü kullanır.

Batı'nın nazarı romanvaridir ve "mücerredi tanımaz." Bugün entellektüel alandaki en büyük darlık, imanı sanatla birlikte düşünmektedir. Bilim ile din hakkında çalışmalar ve tartışmalar daha yoğundur. Ancak sanat sonuçta hâlâ "eski Yunan"a teslim edilmiş gibidir. Belki de sanatın bir iktidar alanı

üretmesi nispeten zor görünüp marjinal duruma mahkum hissediliyor. Halbuki hayatın sanatsız bir noktası yoktur, olamaz.

İmanın hayata yansımaları nasıl olacaktır? Kainata ayetlerin getirdiği şekilde bakmak, hayatı nasıl bir şekilde sokacaktır? Gizli olanı ortaya çıkarmakla, çıplak olanı örtmek arasındaki ilişkiler nasıl dengeye kavuşturulacaktır?

İman var olanı ve var edileni, varlıkla süsleneni, varlık süsü verileni, kainat ölçüğünde olan biteni görmek ve buradan soyutlamak suretiyle hakikati bulmayı ve bölmeyi ve görmeyi ve hissetmeyi ve yaşamayı gerçekleştirir. İmanın engin denizinde insanın ulaştıklarına karşı bir geri dönüşü ve tepkisini ifade eden akıl ise hayat ve şeriattır. Bunun da asıl ve esası hakikate karşı secde etmesidir, yani ibadettir. Neticede görülür ki hakikat ve ona götüren her şey secde eder, her bir unsur ibadetten ibarettir. İman ibadeti netice verir. İbadet olmazsa ehemmiyet de olmaz. Şükürün ölçüsü (matematigi) olan ibadet dışında insan varlığını gösteren bir şekil yoktur. Varlık dediğimiz ve varlığı gösteren şey ibadettir. Hayat denilen, ibadetten üretilen bir harekettir, fiildir. Maddenin ve eşyanın görünmesi ve bilinmesi ibadet sayesinde. Bu kainatın şeriat denilen varoluş kanunudur.

Heidegger: "Dil varlığın evidir" diyor. Dil ise mutlak varlık değildir. Dilin kaynağı olan Kur'an da bir varlığın ötesinde kelam-ı ezeldir. Bu sınırsız ve sonsuz bir açıklığı ve levhi mahv ispat denilen kaderin yayılışını ifade ediyor. Yaş ve kuru her şey, yönsüz ve yalsız (kanatsız) bir âli kelimedir. Bediüzzaman'ın «muallimleri değil fenleri dinleyiniz» tavsiyesi bilimin dile doğrudan bağını ortaya koyuyordu. Medresetüzzehra perspektifi bu halde, bilim veya sanat inşasından ziyade - ki o bir havuzdur- üretilen bilim için doğru dil inşasını hedeflemektedir. Çünkü «din dildir».

Sonuç olarak: İnanç bilimin öncesi ve üstünde kabulü gerekli. Yani iman ispatın ya da aklın geldiği neticede değil başta ve sondaki "kabul"de ifade edilir. Entelektüel çalışmalar bunu ispat ve inşa eder. Problem iman değil o sürecin problemidir.

İnanç bilimin öncesi ve üstünde kabulü gerekli. Yani iman ispatın ya da aklın geldiği neticede değil başta ve sondaki "kabul"de ifade edilir. Entelektüel çalışmalar bunu ispat ve inşa eder. Problem iman değil o sürecin problemidir.

